

Zdzisław Krzemiński

„Historia adwokatury austriackiej”

Palestra 22/9(249), 124-126

1978

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ZDZISŁAW KRZEMIŃSKI

„Historia adwokatury austriackiej”

Z dużym opóźnieniem dotarła do nas książka znanego adwokata wiedeńskiego dra Fryderyka Kübla, poświęcona historii adwokatury austriackiej.¹

Autor we wstępie z melancholią zauważa, że w piśmiennictwie prawniczym brak było dotychczas opracowania zajmującego się całą historią adwokatury austriackiej. Publikowane artykuły czy też opracowania książkowe nie zajmowały się wczesnym okresem rozwoju adwokatury. Właściwie, opracowano dotychczas jedynie okres od osiemnastego wieku po czasy najnowsze.

Pierwsze wydanie książki F. Kübla ukazało się w roku 1925. To najnowsze, czyli wydanie drugie, pochodzi z roku 1967.

Autor podkreśla, że adwokatura austriacka wywodzi się korzeniami z dawnych instytucji rzymskich. Oczywiście instytucje te nie były recypowane w sposób mechaniczny. Do Austrii docierały one przez Niemcy. Dlatego można tu mówić o wpływie prawa rzymskiego, ale z tymi wszystkimi późniejszymi zmianami, jakie zawierało prawo niemieckie.

Dotychczas opracowania wychodziły z założenia, że pierwsza regulacja prawna ustroju adwokatury pochodzi z roku 1638. Autor jest jednak zdania, że data powyższa nie jest ścisła, gdyż według niego już sto lat wcześniej wydawane były przepisy prawne określające instytucję adwokatury.

Autor dzieli historię adwokatury na następujące cztery okresy:

- 1) okres rzymski i jego wpływy na adwokatūrę austriacką (od roku 500 p.n.e. do roku 1000 n.e.),
- 2) okres rozwoju zawodowego zastępstwa na terenie Austrii aż do wyzwolenia się od wpływów prawa rzymskiego, tj. do roku 1638,
- 3) okres starej adwokatury austriackiej (od 1638 r. do 1781 r.),
- 4) okres nowej adwokatury austriackiej (od roku 1781 po dzień dzisiejszy).

Dla czytelnika polskiego najciekawiej przedstawia się właśnie ten ostatni okres. A dzieje się tak dlatego, że w tym czasie na terenie Austrii czynni są wybitni polscy adwokaci, którzy stali się współtwórcami nowoczesnej adwokatury austriackiej.

Przełomową datą tego okresu jest rok 1781, w którym wchodzi w życie ujednoczone przepisy prawne dotyczące ustroju adwokatury. Ale ustawa z 1781 r. nie była tworem doskonałym, gdyż nie przewidywała funkcjonowania samorządu adwokackiego. Dlatego też nie mogła ona zaspokoić ambicji adwokatów austriackich. Był to dopiero pierwszy krok na drodze do stworzenia nowoczesnej i niezależnej adwokatury na terenie Austrii. Jednakże panujący wówczas system polityczny wyłączał całkowicie jakąkolwiek liberalizację, nie tylko zresztą w tej dziedzinie.²

¹ Friedrich Kübl: *Geschichte der Österreichischen Advokatur*, Wiedeń 1967 (wyd. 2).

² Owcześnie system polityczny na terenie całej Europy nie tworzył przyjaznych nastrojów dla adwokatury. Warto w związku z tym przypomnieć, że na terenie Prus zniesiono w 1780 r. adwokatūrę jako instytucję prawną. Podobnie stało się we Francji w 1790 r.

Dopiero w następnym stuleciu, mianowicie w okresie Wiosny Ludów, można było mówić o szansach stworzenia nowoczesnej adwokatury. I właśnie w tym okresie wśród adwokatów walczących o niezależną i niezawisłą adwokatwę wybijają się na czoło Polacy. Jakże przyjemnie nam jest czytać w książce F. Kübla kreślone przezeń uwagi dotyczące wybitnego adwokata polskiego dra Franciszka Smolki, który był nie tylko znanym adwokatem, ale jednocześnie czołowym działaczem politycznym tamtych czasów.³ Franciszek Smolka był prezydentem parlamentu austriackiego (*Präsident des Abgeordnetenhauses*). Autor nazywa go „*Führer der polnischen demokratischen Bewegung*”. Poza F. Smolką wymienieni są również w książce inni adwokaci polscy ze Lwowa, którzy w roku 1848 uczestniczyli w znanej deputacji udającej się do Wiednia z żądaniami politycznymi dla Polaków. W skład tej deputacji wchodził adwokaci: Karol Malisz, Aleksander Letkowski, Ludwik Dolański i Michał Gnoiński.

W tym czasie zaczyna rosnać autorytet adwokatury austriackiej. Ludność widzi w adwokatach autentycznych szermierzy wolności i obrońców w walce z centralistyczną i bezwzględną administracją państwową.

Wreszcie przychodzi pamiętny dla adwokatury austriackiej rok 1849. W sierpniu tego roku ukazują się dekret cesarski na mocy którego adwokatura uzyskuje w końcu samorząd. Po raz pierwszy w historii Austrii powołane zostają do życia izby adwokackie oraz rady adwokackie. Jest to dla adwokatury austriackiej przełomowa data. Autor wymienia izby, które zostały wówczas powołane do życia. Były to mianowicie izby: w Wiedniu, Linzu, Salzburgu, Pradze, Brünn, Troppau, Grazu, Klagenfurcie, Laibachu, Innsbrucku, Bozen, Rovereto, Triencie, Feldkirch, Trieście, Görz, Krakowie, Lwowie, Przemyślu, Samborze, Czerniowcach, Zara, Raguzie i Spalato.

Należy jednak dodać, że ten akt prawny nie załatwiał wszystkich postulatów adwokackich. Ciągłe obowiązywała zasada, że o wpisie na listę adwokacką decyduje minister sprawiedliwości. Samorząd niby już istniał, ale niewiele miał jeszcze autentycznej władzy. Rady adwokackie podlegały w dalszym ciągu nadzorowi ze strony władz sądowych. Autor podaje też ciekawe dane statystyczne pochodzące z tego okresu. Otóż w 1859 roku na 22.638 mieszkańców przypadał jeden adwokat (w tym samym czasie we Francji jeden adwokat przypadał na 5100 mieszkańców, a w Anglii — na 1480 mieszkańców).

W roku 1868 opublikowano nowy dekret (data jego wejścia w życie: 1 stycznia 1869 r.). Wprowadził on w szerszym zakresie istotne elementy władztwa samorządowego do ustroju adwokatury. Przede wszystkim zniesiono zasadę nominacji na adwokata. O wpisie na listę adwokatów decydował samorząd, który opierał się w tym względzie na wynikach egzaminu adwokackiego. Egzamin musiał być poprzedzony siedmioletnią aplikacją. Kandydat powinien był ponadto wylegitymować się tytułem doktora praw.

Nowelą z 1872 r. przekazano samorządowi adwokackiemu sądownictwo dyscyplinarne nad adwokatami i aplikantami adwokackimi. W ten sposób adwokatura uzyskała gwarancje umożliwiające wykonywanie zawodu w sposób niezawisły.

³ Ze zrozumiałych względów autor przemilcza te wszystkie dane personalne adw. F. Smolki, które się łączą z walką tego patrioty o wolność Narodu Polskiego. Urodzony w 1810 r., F. Smolka był działaczem Stowarzyszenia Ludu Polskiego, które powstało w Krakowie w roku 1835. W procesie politycznym za tę działalność F. Smolka zostaje skazany na karę śmierci (poza nim również inni działacze polscy zostali skazani na karę śmierci). Ułaskawiony, wraca do działalności zawodowej adwokackiej i politycznej. W okresie Wiosny Ludów jest czołowym działaczem wolnościowym na terenie zaboru austriackiego. Przez szereg kadencji pełnił funkcje prezydenta parlamentu austriackiego. Zmarł w 1899 roku.

Pod koniec dziewiętnastego i na początku dwudziestego wieku adwokatura austriacka przeżywa pełny rozkwit. Widomym znakiem jej znaczenia w życiu społeczno-politycznym jest fakt, że w wyborach do parlamentu w 1911 roku wybrano na posłów aż 63 adwokatów. Żaden wolny zawód nie miał tak licznej reprezentacji. Liczni adwokaci zostawali ministrami. W stolicy kraju, Wiedniu, przez sześć kolejnych kadencji burmistrzami byli adwokaci. W innych prowincjonalnych miastach istniała podobna sytuacja.

Wobec tego że opracowanie w I wydaniu kończyło się na latach pierwszej wojny światowej, autor wprowadził do nowego wydania stosowne uzupełnienia. Pierwsze z nich omawia historię adwokatury po upadku monarchii. Tak jak zbladła gwiazda Austrii, również zmniejszyła się rola i pozycja adwokatury w życiu państwowym. Drugie uzupełnienie dotyczy roku 1948 i poświęcone jest ówczesnemu „Stuleciu adwokatury austriackiej”. Autor dokonuje tu także pewnego podsumowania historii powstania samorządu adwokackiego oraz przedstawia co znamienitsze postacie adwokackie. Ogólna ocena tego stulecia sprowadza się właściwie do generalnej tezy, że apogeum roli adwokatury skończyło się w latach pierwszej wojny światowej.